

Svensk betygsdebatt har hamnat fel

Äldre svenskar fick betyg varje termin i folkskolan i en betygsbok, och det verkar inte som om de traumatiserats av detta. När grundskolan infördes hävdades det att ingen elevprestation kunde anses vara underkänd i en obligatorisk skola. Grundskolan skulle vara examensfri, flyttning till högre årskurs skulle vara det vanliga, och under 1970-talet togs betygen bort i låg- och mellanstadiet. Att ta bort betyg sågs som en politisk reform.

Två rapporter om betyg kastar nu ett nytt ljus på debatten. I den första påpekar professorn i pedagogik Christian Lundahl, Örebro Universitet, att betygsdebatten i Sverige är unik därför att knappt något annat land har ägnat sig så mycket åt att diskutera betyg som Sverige. Han påpekar vidare att framför allt i engelskspråkiga länder har de betyg som läraren sätter snarast fått minskande betydelse därför att de viktiga resultaten är de som eleven åstadkommer på nationella prov. Med andra ord framstår den svenska betygsdebatten som "ur fas".

Det som inte hörs i debatten är att om man det är rättvisa betyg för eleven man söker borde lösningen vara nationella prov eller examensprov som inte rättas av undervisande lärare. Det vore samtidigt ett sätt att undvika betygsinflation, att kunna jämföra olika skolors kvalitet och att skapa en situation i klassrummet där lärare och elever gemensamt arbetar för att det ska gå bra för eleverna på det externa provet.

En annan rapport kommer från IFAU i Uppsala (Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering) "Betygsatta barn – spelar det någon roll i längden" (Anna Sjögren, 2010). Där sägs det att borttagandet av betyg kanske fick direkt motsatt effekt mot den som initiativtagarna avsåg. Införandet av betygsfrihet skedde i olika takt i kommunerna, och därför kan Sjögren studera elever födda mellan 1954 och 1974 som har fått eller inte fått betyg på låg- och mellanstadiet. Med statistiska metoder jämför hon sedan hur eleverna klarade gymnasieskolan.

Hennes slutsatser förvånar nog läsare som följt debatten. Att få betyg var positivt framför allt för elever från lågutbildade familjer, och framför allt för flickor från lågutbildade familjer. De fortsatte att utbilda sig i högre grad, om de fått betyg. Betygen kan alltså ha visat flickorna att de "dög bra" i skolsammanhang. Pojkar från högutbildade familjer gick vidare i studierna i högre grad, om de inte fått betyg. Man kan alltså gissa att det var en fördel för omogna pojkar som lekt under stor del av låg- och mellanstadiet att inte behöva se "svart på vitt" att de inte ansträngt sig.

Betygsdebatten i Sverige framstår som en provinsiell pseudodebatt som försöker göra politik av utbildningsfrågor. Reformatörerna av svensk skola verkar utan bevis ha utgått från att betygsfrihet skulle vara bra för lågutbildade, men det kan alltså vara tvärt om. Partier som presenterar sig som feministiska vänsterpartier borde vara de första att kräva betyg tidigt.

Inger Enkvist, professor i spanska vid Lunds universitet. Hon har nyligen givit ut boken God utbildning och dålig. Internationella exempel.